

BÁLINT András

A MAGYAR KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK JÖVŐKÉPÉNEK JELLEMZŐI

A hazánkban is érzékelhető globalizációs tendenciák, illetve az információtechnológia elmúlt években tapasztalható rohamos terjedése egyaránt azt indokolták, hogy egy kutatás során vizsgáljuk meg a magyarországi kis- és középvállalkozások jövőképét az információtechnológia alkalmazásával kapcsolatosan. Kíváncsiak voltunk arra, hogy a magyarországi kkv-k mennyire aktívan készülnek fel az új környezetre és mennyire élnek az előttük nyíló lehetőségekkel. E tanulmány bemutatja a hazai vállalkozások jövőképével kapcsolatos tapasztalatainkat, felvázolva annak egymástól jelentősen eltérő jellemzőkkel rendelkező csoportjait. Ezen túlmenően – ahol arra lehetőség nyílt – összehasonlító elemzéseket végeztünk az EU kisvállalkozásaira vonatkozó kutatás eredményeivel.

1997 második felében az INSEAD két kutatója „Információtechnológia az európai kisvállalatokban” címmel kutatást végzett, melynek keretében megvizsgálták, hogy a 2000-es évre vonatkozóan milyen jövőképpel rendelkeznek az európai kisvállalatok (1). A tanulmány alaphipotézise volt, hogy a kisvállalatoknak mind szervezetiileg, mind technológiailag meg kell újulniuk, illetve stratégiai partnerséget kell kialakítaniuk ahhoz, hogy a jövő globalizációs tendenciáival, kihívásaival szembenézhesenek, és az információs technológia fokozottabb alkalmazása által nyújtott versenyelőnyöket, lehetőségeket kihasználhassák.

A hazánkban is érezhető globalizációs tendenciák, illetve az információtechnológia elmúlt években tapasztalható rohamos terjedése egyaránt azt indokolták, hogy egy kutatás során vizsgáljuk meg a magyarországi kis- és középvállalkozások jövőképét az információtechnológia alkalmazására vonatkozóan.

Az „Információtechnológia alkalmazása a magyarországi kis- és középvállalkozásokban” – kutatásunk keretében ezért átvettünk öt kérdéscsoportot az INSEAD tanulmányból, amelyek a vállalkozások jövőképével, az információs technológiához való kapcsolatával és a stratégiai partnerség kialakításának lehetőségeivel foglalkoz-

tak. Többek között ugyanis kíváncsiak voltunk arra, hogy a magyarországi kkv-k mennyire aktívan készülnek fel az új környezetre, és mennyire élnek az előttük nyíló lehetőségekkel.

E tanulmány bemutatja a hazai vállalkozások jövőképével kapcsolatos tapasztalatainkat, felvázolva ezen kör egymástól jelentősen eltérő jellemzőkkel rendelkező csoportjait. Ezen túlmenően – ahol arra lehetőség nyílt – összehasonlító elemzéseket is végeztünk az EU kisvállalkozásaira vonatkozó kutatás eredményeivel.

A magyarországi kis- és középvállalatok jövőképéről

A vállalkozások jövőképével kapcsolatos öt kérdéskörre a megkérdezettek aszerint válaszolhattak, hogy mennyire fontosnak (valószínűnek) tartják az előre megadott, felsorolt tényezőket. Három válasz volt lehetséges. Lehetett alacsony, átlagos és magas az adott tényező vélt fontossága, valószínűsége. A válaszok feldolgozása során az alacsony megjelölést 1-nek, az átlagos megjelölést 2-nek, míg a magas megjelölést 3-nak tekintettem. A válaszok átlaga megmutatta, mennyire fontosnak, valószínűnek tartják a magyarországi kkv-k az adott tényezőt.

Az öt kérdéskör alapvetően három témakört fog át: a lehetőségek és kihívások, az információs technológia által nyújtott versenyelőnyök és veszélyek, illetve a stratégiai partnerség témakörét.

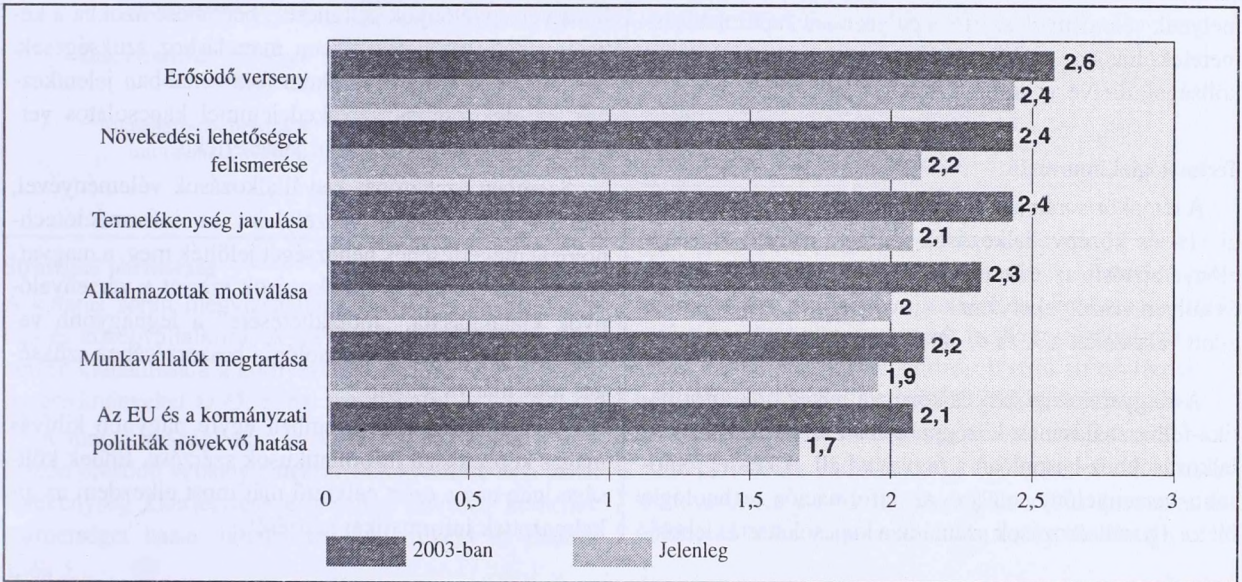
Jól látszik, hogy a magyarországi kis- és középvállalkozások az európai kisvállalkozásokhoz hasonlóan *erősödő versennyel* számolnak, főként új külföldi versenytársak megjelenéséből, illetve kormányzati és EU politikák érvényesüléséből fakadóan. Ahhoz, hogy az erősödő versenyben megállhassák helyüket, egyrészt rendkívül fontos, hogy felismerjék növekedési lehetőségeiket, másrészt, hogy termelékenységüket javítani tudják. A termelékenység emelése viszont elképzelhetetlen az egyre fontosabbá váló, meglévő munkaerő megtartása és

Lehetőségek és kihívások

A külső környezetet jelenleg, illetve 2003-ban a válaszolók szerint várhatóan a következő lehetőségek és kihívások jellemzik, illetve fogják jellemezni (1. és 2. ábra)

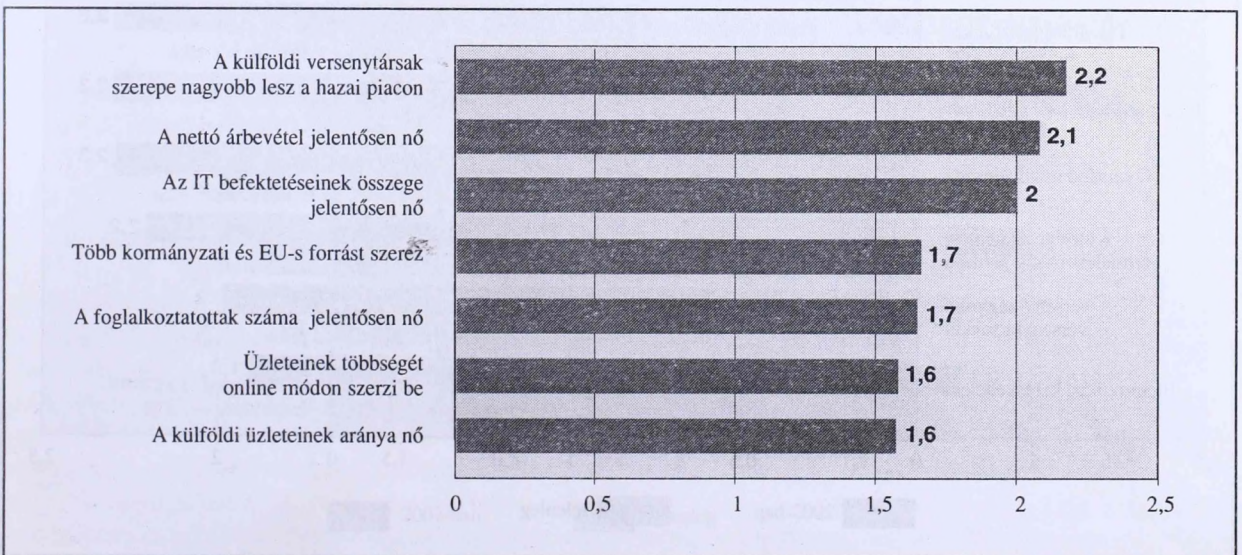
1. ábra

Vélt kihívások a külső környezetben

2. ábra

Vélt lehetőségek a külső környezetben (2003)

megfelelő motiválása nélkül. Nem számolnak viszont a foglalkoztatottak számának erőteljes bővülésével, ami foglalkozáspolitikai szempontból nem igazán „jó hír”.

Az európai kisvállalkozásokkal szemben a növekedés fő forrását nem a külföldi terjeszkedésben vagy az online kereskedelemben látják, hanem belföldi tevékenységük hazai kiterjesztésében. Ezenkívül az európai kisvállalkozások nagyobb mértékben számolnak IT befektetéseik jelentős növekedésével, mint magyarországi „társaik”, ami valószínűleg azzal magyarázható, hogy a befektetésekhez szükséges tőkével jobban el vannak látva.

Vállalkozásaink az európai kisvállalkozásokhoz hasonlóan nem számítanak kormányzati és EU forrásra, melynek véleményük szerint a pályázással kapcsolatos ismeretek hiánya, a pályázatbenyújtás magas közvetett költségei, illetve az adminisztráció lassúsága az oka.

Technológiai innováció

A témakör során azt vizsgáltam, hogy a magyarországi kis- és középvállalkozások számára milyen versenyelőnyt biztosít az információs technológia alkalmazása, és milyen veszélyeket látnak a jövőre nézve. A kérdésekre adott válaszokat a 3. és 4. ábrák szemléltetik.

A magyarországi kis- és középvállalkozások informatika-felhasználásának középpontjában az európai kisvállalkozásokhoz hasonlóan a *fogyasztó* áll. A két legfontosabb versenyelőny, melyet az információs technológia biztosít a vállalkozások számára: a kapcsolattartás lehető-

sége távoli partnerekkel, fogyasztókkal és a jobb minőségű szolgáltatások nyújtása. Ezen versenyelőnyök a fogyasztók igényeinek magasabb szintű kielégítését teszik lehetővé. Hátrább szorulnak, de meghatározóak maradnak a gyorsabb munkavégzéssel és a költségcsökkentéssel kapcsolatos versenyelőnyök. Egyre hangsúlyosabb versenyelőnyként, megkülönböztető elemként jelentkezik az elektronikus kereskedelemben való részvétel.

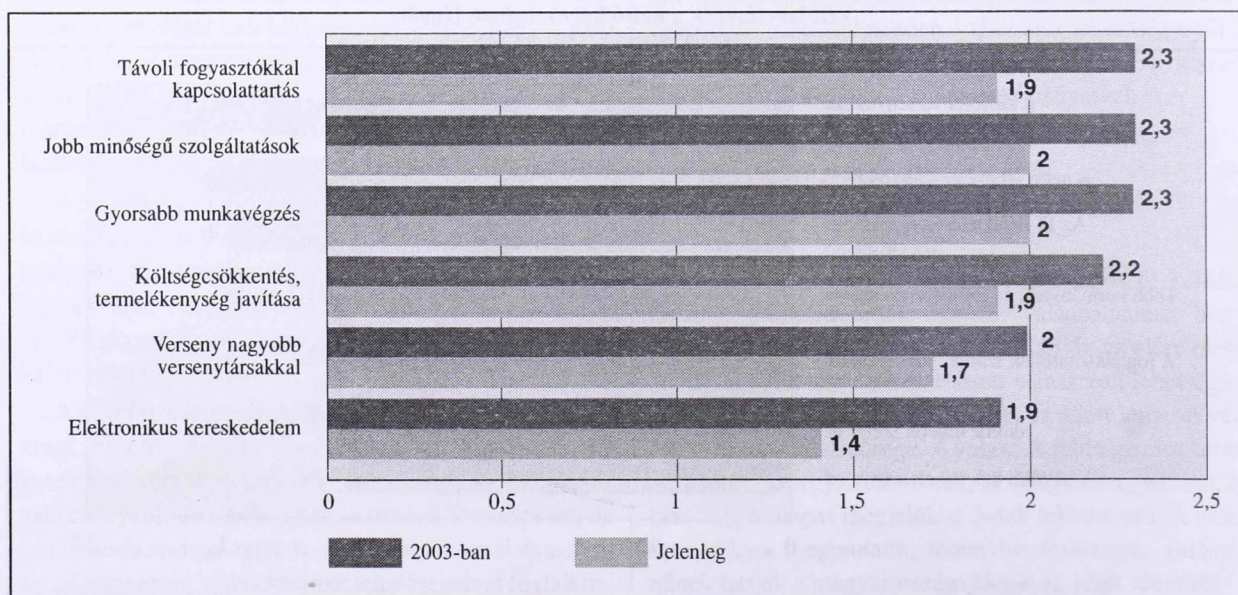
A fentiek során leírt *versenyelőny-átrendeződésnek* az oka: a fejlettebb internet-alapú technológiák alkalmazásának rohamos terjedése a magyarországi kis- és középvállalkozások körében. A távolabbi jövőben várható a költségcsökkentéssel és a termelékenységjavulással kapcsolatos versenyelőnyök „eltűnése”, beépülése azokba a képességekbe, melyek a piacon maradáshoz szükségesek. Megkülönböztető jellemzőként fokozottabban jelentkeznek az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos versenyelőnyök, ami több, mint jelzésértékű.

Szemben az európai kisvállalkozások véleményével, melyek legfontosabb veszélyként az információtechnológia megértésének nehézségét jelölték meg, a magyarországi kis- és középvállalkozások szerint a versenyelőnyök kialakítására, „működtetésére” a legnagyobb veszélyt az információs technológia beszerzéséhez szükséges tőke hiánya jelenti.

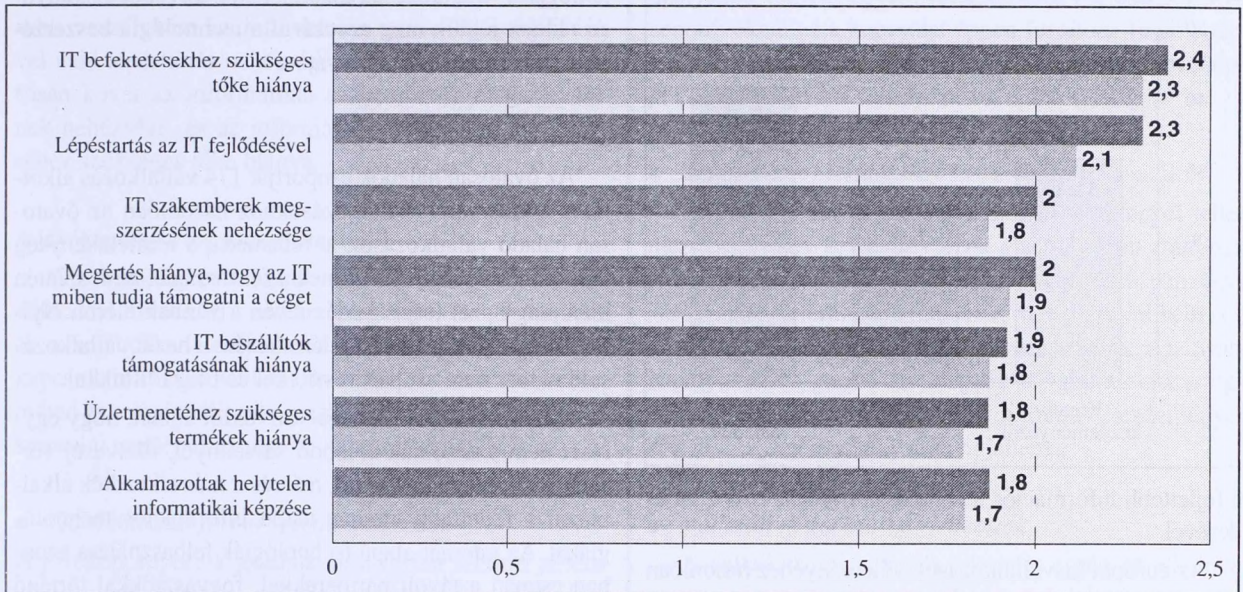
A vállalkozásokkal szemben egyre nagyobb kihívás magas képzettségű informatikusok szerzése. Ennek költsége igen nagy, ezért célszerű már most elkezdni az alkalmazottak informatikai képzését.

3. ábra

Az információtechnológia által biztosított versenyelőnyök

Az információtechnológia fejlődésének kihívásai, veszélyei

Stratégiai partnerség

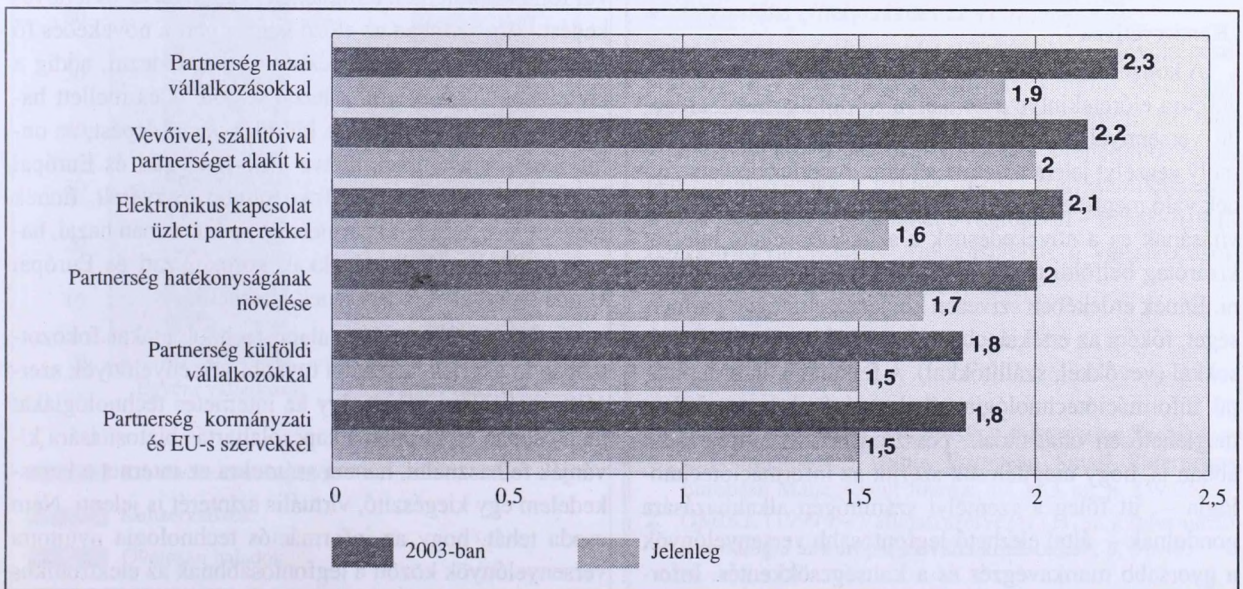
A kutatás során megvizsgáltam, hogy a magyarországi kis- és középvállalkozások mennyire állnak készen partnerség kialakítására a környezetükben lévő szereplőkkel. Az eredményeket az (5. ábra) szemlélteti:

A magyarországi kis- és középvállalkozások a várhatóan erősödő verseny hatékonyabb kivédése és a hazai tevékenység kiterjesztése érdekében szívesen kötnének partnerséget hazai vállalkozásokkal, főként az ellátási

lánchban már részt vevő, a vállalkozással közvetlen kapcsolatban álló vevőkkel és szállítókkal. Fontosnak tartják az így megkötött partnerségek hatékonyságának növelését is. Az európai kisvállalkozások ettől abban térnek el, hogy nemcsak hazai, hanem külföldi vállalkozásokkal is szívesen hoznának létre stratégiai szövetséget.

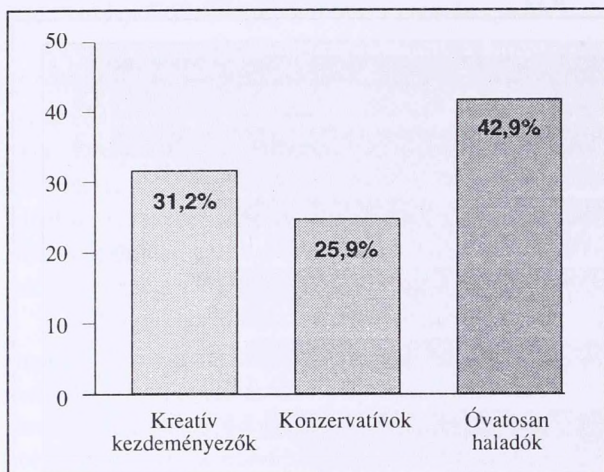
A partnerség kialakításában egyre fontosabb eszközként, módként jelenik meg az elektronikus kapcsolat kiépítése az üzleti partnerekkel. Ez a tény összhangban áll

Stratégiai partnerség megítélése a magyarországi kkv-k körében

6. ábra

Jövőképcsoportok mintán belüli megoszlása

a fejlettebb információs technológia robbanásszerű terjedésével.

Az európai kisvállalkozások véleményéhez hasonlóan a magyarok sem tartják annyira fontosnak partnerség kialakítását kormányzati és EU-s szervezetekkel, ahogy az 5. ábrán is látszik.

Jövőképcsoportok és jellemzőik

Figyelembe véve az öt kérdéscsoportra adott válaszokat, klaszteranalízis alkalmazásával három markánsan elkülönülő csoportot azonosítottunk: a *konzervatívok*, az *óvatosan haladók* és a *kreatív kezdeményezők* csoportját. A csoportok mintán belüli megoszlását szemlélteti a 6. ábra.

„Konzervatívok”

A konzervatívok csoportját százöt vállalkozás alkotja. 2003-ra előretekintve a konzervatív vállalkozások erősödő versennyel számolnak, ami megítélésük szerint komoly veszélyt jelent üzletmenetükre. Az erősödő versenynek való megfelelés miatt felismerik a termelékenység javításának és a növekedésnek a szükségességét, amelyet kizárólag belföldi terjeszkedéssel kívánnak megvalósítani. Ennek érdekében szívesen kötnének stratégiai partnerséget, főként az értékláncban részt vevő hazai vállalkozásokkal (vevőkkel, szállítókkal). A fejlettebb, internet-alapú információtechnológia alkalmazásával kapcsolatban meglehetősen elutasítóak, pesszimisták. Ez kifejeződik abban is, hogy megítélésük szerint az információtechnológia – itt főleg a személyi számítógép alkalmazására gondolnak – által elérhető legfontosabb versenyelőnyök a gyorsabb munkavégzés és a költségsökkentés. Infor-

matikai ismereteik hiánya miatt nem értik azt, hogy az internetalapú információs technológiák miben képesek támogatni vállalkozásuk üzletmenetét. További akadályozó okként jelölik meg ezenkívül a technológia beszerzéséhez szükséges tőke hiányát.

„Óvatosan haladók”

Az óvatosan haladók csoportját 174 vállalkozás alkotja. A konzervatív vállalkozásokhoz hasonlóan az óvatosan haladó vállalkozások is felismerik a termelékenység javításának és a növekedésnek a fontosságát, amit szintén kizárólag hazai terjeszkedés révén kívánnak elérni. Nyitottak stratégiai partnerség létesítésére a hazai vállalkozásokkal, bár nem csupán vevőikkel és beszállítóikkal.

Eltérnek viszont a konzervatívoktól abban, hogy egyrészt nem számolnak erősödő versennyel, illetve új versenytársak megjelenésével, másrészt már elkezdtek alkalmazni a fejlettebb internet-alapú információs technológiákat. Az internet-alapú technológiák felhasználása azonban csupán a távoli partnerekkel, fogyasztókkal történő elektronikus kapcsolattartásra korlátozódik. Ennek megfelelően az információtechnológia legfontosabb versenyelőnyének az elektronikus kapcsolattartást és az ezen keresztül biztosított jobb minőségű szolgáltatások nyújtásának lehetőségét tartják. A legfontosabb hátráltató tényezőt pedig a lépéstartás nehézsége és az információtechnológia „követhetetlen” fejlődése jelenti.

„Kreatív kezdeményezők”

A kreatív kezdeményezők csoportját 127 vállalkozás alkotja. Az eddigi csoportokhoz hasonlóan ők is rendkívül fontosnak ítélik a termelékenység javítását és a növekedést. Míg azonban az előző két csoport a növekedés fő forrását a hazai terjeszkedésben véli felfedezni, addig a kreatív kezdeményezők a hazai terjeszkedés mellett hasonlóan fontosnak tartják a külföldi piacra lépést, az online kereskedelem, illetve a kormányzati és Európai Unió pályázatokon való fokozottabb részvételt. Ennek megfelelően stratégiai partnerséget nem csupán hazai, hanem külföldi vállalkozásokkal, kormányzati és Európai Unió szervekkel is terveznek létesíteni.

A fejlettebb internetes-alapú technológiákat fokozottabban ki akarják használni további versenyelőnyök szerzése, realizálása végett. Így az internetes technológiákat nem csupán elektronikus kapcsolattartás biztosítására kívánják felhasználni, hanem számukra az internet a kereskedelem egy kiegészítő, virtuális színterét is jelenti. Nem csoda tehát, hogy az információs technológia nyújtotta versenyelőnyök között a legfontosabbnak az elektronikus

kereskedelmet jelölték meg, mely természetesen a vállalkozásnak lehetőséget ad arra is, hogy a nálánál nagyobb méretű versenytársakkal versenyezni tudjon. Legfontosabb veszélyként az információs technológia fejlődésével való lépéstartás nehézségét jelölték meg, melyet szorosán követ az informatikai szakemberek megszerzésének nehézsége, és az információs technológia beszerzéséhez szükséges tőke hiánya.

A jövőképcsoportok mintajellemzői

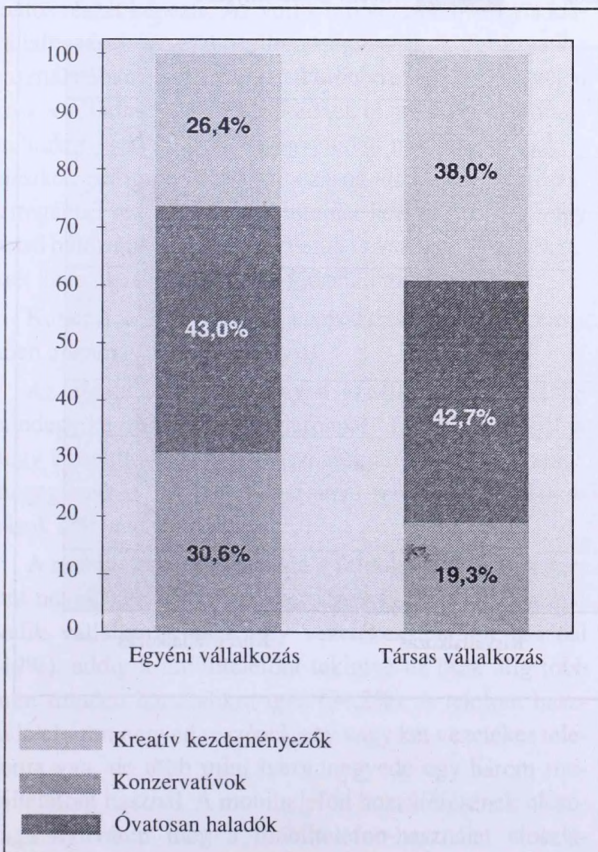
A mintajellemzők közül a jövőképcsoportok a gazdálkodási formával, a tevékenységi területtel, a mérettel, és a regionális elhelyezkedéssel mutattak szignifikáns kapcsolatot. Míg a vállalati mérettel, a gazdálkodási formával és a regionális elhelyezkedéssel erős, addig a tevékenységi területtel gyengébb kapcsolat mutatható ki.

● **Gazdálkodási forma szerinti jellemzők**

A jövőképcsoportok gazdálkodási forma szerinti jellemzőit egyéni és társas vállalkozási bontásban a 7. ábra szemlélteti.

7. ábra

Jövőképcsoportok gazdálkodási formájának jellemzői

Amint a 7. ábrán is látható, a társas vállalkozásokon belül nagyobb arányban található meg a kreatív kezdeményezők, mint az egyéni vállalkozások esetében. A konzervatívoknál ez a kapcsolat éppen fordított. Tehát a társas vállalkozások inkább rendelkeznek pozitív jövőképpel, mint az egyéni vállalkozások.

● **Tevékenységi terület (ágazat) szerinti jellemzők**

Amint a 8. ábrán látható, a pozitív jövőképpel jellemezhető kreatív kezdeményezők a legnagyobb arányban a feldolgozóiparban, a kereskedelemben és a pénzügyi szolgáltatások területén találhatók, melyek egyébként is a magyar gazdaság húzóágazatainak tekinthetők. Az ingatlanügyletekkel, gazdasági és egyéb szolgáltatásokkal foglalkozó vállalkozásokat azonban a kreatív kezdeményezők viszonylag alacsony aránya jellemzi.

● **Vállalati méret szerinti jellemzők**

A vállalkozások méretét a kutatás során az alkalmazottak számával és a nettó árbevétellel mértem. Mindkét jellemző szerint erős kapcsolat mutatható ki a jövőképcsoportokkal. Ez azt jelenti, hogy a nagyobb méretű és árbevételű vállalkozások általában kedvezőbb jövőképpel rendelkeznek, mint a kisebb vállalkozások. Ennek oka főként az, hogy a nagyobb méretű vállalkozások több információs technológiával, informatikai ismerettel rendelkeznek, mint a kisebb vállalkozások.

Jól mutatja és igazolja a jövőképcsoportok vállalatmérettel való összefüggését a 9. ábra, mely a vállalatméretet szokásos módon az alkalmazottak létszámával méri.

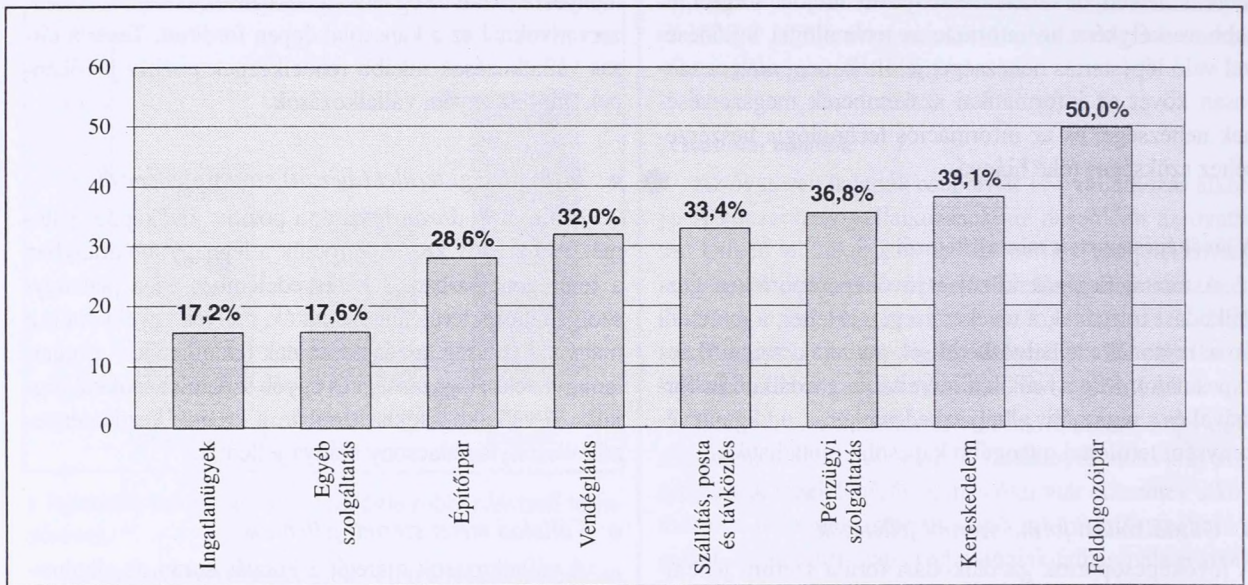
● **Regionális elhelyezkedés szerinti jellemzők**

Szignifikáns, erős kapcsolat mutatható ki a jövőképcsoportok és a régiók fejlettsége között. A régiók fejlettségét GDP-hez való hozzájárulásuk alapján mértem. Előzetes feltételezésemmel szemben, miszerint a fejlettebb régiókban optimistábbak a vállalkozások, pont az ellenkezője igazolódott, épp a fejletlenebb régiókban – Észak-Alföld, Észak-Magyarország – optimistábbak a vállalkozások, ami mindenképpen figyelemreméltó.

Felhasznált irodalom

1. Dutta, S. – Evrard, Ph. (1999): Information Technology and Organisation within European Small Enterprises, European Management Journal, 17. k. 3. sz. p. 239-251.
2. OMIKK (1999):- Vállalati szervezés (11. sz.): Információtechnológia az európai kisvállalkozásokban, p. 31-49.

Kreatív kezdeményezők aránya az egyes ágazatokban

Jövőképcsoportok alkalmazottak létszáma szerinti jellemzői

